

ПРОБЛЕМА ДІАГНОСТИКИ ТА КОМПЕНСАЦІЇ ОСВІТНІХ ВТРАТ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Головко Микола Васильович

доктор педагогічних наук

В умовах воєнного часу та повоєнної відбудови України особливої актуальності набуває проблема освітніх втрат здобувачів загальної середньої освіти, що накопичуються з початку широкого запровадження дистанційного навчання на тлі карантинних обмежень, викликаних коронавірусною інфекцією. Під час пандемії COVID-19 відбулися кардинальні зміни традиційних форм організації навчання, що викликало певні труднощі в усіх суб'єктів освітнього процесу. Адже тривале призупинення навчання має істотний вплив на глобальні процеси соціального й економічного розвитку країни.

Однією з ознак освітніх втрат є зниження рівня навчальних досягнень учнів, пов'язаним із тривалими перервами в навчанні (наприклад, літні канікули, після завершення яких зазвичай знижується рівень успішності учнів та зростає розрив між їхніми академічними результатами; вимушені перерви у навчанні через особисті причини; надзвичайні ситуації (пандемії, воєнний стан, техногенні явища)). У міжнародній освітній практиці освітні втрати розглядаються у широкому контексті: від втрат у навчанні (знаннях, уміннях, навичках у порівнянні з обов'язковими результатами навчання, визначеними стандартами та програмами) до втрат в особистісному розвитку здобувачів освіти (зниження темпів інтелектуального, емоційного, соціального розвитку особистості).

На рівень навчальних втрат впливають доходи родини (діти з більш заможних родин мають більш сучасні засоби та кращий доступ до інтернету), а також освіта батьків та їхня активна участь в освітньому процесі, зацікавленість навчанням дитини та її підтримка, готовність і спроможність створити вдома відповідний освітній простір, забезпечити дидактичними матеріалами для дистанційного навчання. Освітні втрати мають накопичувальний ефект та негативно впливають на особистісний розвиток здобувачів освіти, поглиблюють нерівності в освіті через зростання навчальних розривів, а також у майбутньому суттєво вплинуть на добробут конкретної особи та держави в цілому.

Вони зростають пропорційно тривалості дистанційного навчання та накопичуються і ця тенденція характерна для різних країн світу. Основними чинниками, що зумовлюють накопичення освітніх втрат в онлайн-навчанні, є недосконалість технологій організації дистанційного навчання; відсутність у здобувачів освіти та педагогів цифрових засобів для навчання з відповідними технічними характеристиками, а також доступу до безперебійного та швидкісного інтернету; недостатній рівень сформованості в здобувачів освіти цифрової грамотності та компетентності самоосвітньої навчально-пізнавальної діяльності, а відтак постійна потреба активного зворотного зв'язку з педагогами; недостатній рівень розвитку цифрової компетентності в педагогів, їхньої готовності до застосування на практиці технологій дистанційного навчання; неготовність батьків забезпечувати підтримку онлайн навчання дітей тощо.

Особливо відчутними вони є для природничої освітньої галузі загальної середньої освіти та дисциплін фундаментальної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю, адже опановуючи їх дистанційно, учні не мають можливості працювати у шкільних лабораторіях, що негативно впливає на формування експериментальних умінь.

Зростання освітніх втрат в умовах воєнного стану зумовлене руйнуванням освітньої інфраструктури, порушенням традиційних комунікацій суб'єктів освітнього процесу, їхнім вимушеним

переміщенням у межах країни та за кордон. При цьому дистанційне навчання є почасти чи не єдиним способом організації навчання. Хоча освітні втрати наявні й під час очного навчання, вони стрімко зростають в умовах переходу на дистанційну форму організації освітнього процесу, зокрема, коли навчання переважно здійснюється в асинхронному режимі.

Основними механізмами компенсації освітніх є: збільшення тривалості навчання за рахунок скорочення канікул; запровадження шестиденного навчального тижня; реалізація програм прискореної освіти, що передбачають ущільнення навчального матеріалу та зосередження уваги на ключових питаннях програми; корекційні освітні програми у формі індивідуальних занять для окремого учня або групи учнів; технології адаптивного навчання, під час якого клас поділяється на окремі групи, які працюють поза основним навчальним часом над усуненням конкретних прогалин у знаннях і навичках відповідно до освітніх потреб здобувачів; короткочасні програми надолуження освітніх втрат, спрямовані на додаткове опрацювання окремих питань в позаурочний час або під час вихідних тощо. Такі програми передбачають індивідуалізацію освітнього процесу та високу мотиваційну, фізичну та психоемоційну активність здобувачів освіти.

Важливою передумовою розроблення ефективних механізмів компенсації освітніх втрат є попередня діагностика, що ґрунтується на методології освітніх вимірювань та здійснюється з використанням стандартизованих інструментів визначення рівня академічних досягнень здобувачів загальної середньої освіти різних рівнів (початкової, базової, профільної) як у розрізі освітньої галузі, так і щодо конкретних навчальних предметів, розділів, тем (стандартизоване тестування на завершальних етапах початкової і базової освіти, загальнодержавний моніторинг якості освіти, локальні моніторинги окремих категорій здобувачів освіти тощо).

Перспективним інструментом є цифрові технології, за допомогою яких реалізуються відкриті онлайн-платформи діагностування та надолуження освітніх втрат, що містять дидактичні матеріали для учнів і педагогів, тренажери, засоби віртуального навчального експерименту та доповненої реальності, діагностувальні роботи, що постійно оновлюються.